

145. Wild of natuurlijk

Het project kalveren bij de koe is gestart in 2002. Op verschillende melkveebedrijven zijn kalveren uit verschillende opfoksystemen gevolgd. Voor veel veehouders was het natuurlijkheids aspect van kalveren bij de koe een belangrijke reden om het opfok systeem uit te proberen. Echter de introductie van een nieuw houderijsysteem roept natuurlijk gedrag ook vragen op. In eerste instantie zijn gedragingen vaak onbekend en onverwacht. Daarnaast rijst de vraag of met een natuurlijker systeem zoals kalveren bij de koe de dieren zelf over voldoende instincten beschikken (lees natuurlijk gedrag) om het systeem daadwerkelijk te kunnen laten werken. En tenslotte komt de vraag of of ieder gedrag wel zo wenselijk is. Studies naar gedrag van runderen in verwilderde kudde en ervaringen uit vlees veesector hebben geholpen bij het interpreteren en inspelen op gedrag van koeien en kalveren in de praktijk. In dit vlugschrift aandacht voor het gedrag rond afkalven en spenen en een aantal praktische tips.

Rond de afkalven

In het wild zondert een koe zich af van de kudde om af te kalven. Het kalf blijft 2-3 dagen verscholen, terwijl de koe zich af en toe toezicht houdt maar ook deels samen met de kudde graast. Na een paar dagen mengen moeder en kalf zich in de kudde. De periode vlak na het afkalven is essentieel voor de ontwikkeling van een sterke band. Het afschermen van andere koeien is van belang om te verzekeren dat het kalf uitsluitend en voldoende biest krijgt.

In de praktijk is het gedrag van koe en kalf vergelijkbaar met de natuurlijke situatie.

De eerste dagen is het kalf weinig mobiel en verschuilt zich op een rustige plek (denk aan slootwal of boomwal). Een "zoek geraakt" kalf is in bepaalde gevallen na een aantal dagen uit de bosjes komen lopen. Het advies is de koe de eerste dagen bij het kalf op te sluiten in stal of aparte weide. Hierdoor krijgen koe en kalf de tijd en ruimte een sterke band op te bouwen en houdt de veehouder het overzicht. In tegenstelling met de koe in het wild, verhindert de sterke band niet dat andere kalveren ook bij de koe mogen drinken. Koeien met "zoog" ervaring accepteren makkelijk vreemde "pleeg" kalveren.

De koe kan zeer beschermend zijn, waarbij het kalf wordt afgeschermd tegen honden, andere koeien en in sommige gevallen mensen (Let hierop bij het aanbrengen van de oormerken!).

De eerste dagen stimuleerd de koe het kalf om te gaan zogen. Na een aantal dagen komt het initiatief steeds meer vanuit het kalf, en gaat het ook de omgeving verkennen, dit is een goed moment om de koe met kalf in de kudde te introduceren. Door de sterke binding is het voor alle dieren duidelijk bij welk dier het kalf hoort en veroorzaakt hett kalf geen onrust in de kudde (zie foto). Dit is vaak wel het geval als een koe in de koppel afkalft en verschillende koeien het kalf op proberen te eisen.

De eerste biest en melk

In het begin heeft men te maken met onervaren koeien, daarnaast zijn de koeien zelf met de emmer groot gebracht. Van verschillende diersoorten is bekend dat het ontbreken van moederzorg tijdens de jeugd problemen kan geven bij de verzorging van het eigen jong. Het komt vrijwel niet voor dat een koe geen aandacht voor haar kalf heeft, toch geeft het zogen in het begin wel eens problemen. In alle gevallen wordt aangeraden het kalf biest te geven alsof het niet bij de moeder zou lopen.

De volgende zaken kunnen problemen geven bij het zogen:

- Een groot uier van een oudere koe. Dit kan vooral de eerste dagen problemen geven, het kalf kan het echter wel aanleren als het hier de tijd voor krijgt.
- Een koe met mastitis waardoor het melken en dus ook het zogen pijnlijk is. Houd in de gaten dat het kalf wel voldoende melk krijgt.
- Een koe met kalverziekte zal het kalf niet stimuleren om te drinken daarnaast is er risico op doodliggen van het kalf.
- In het geval van een tweeling kan de koe ook één van de twee kalveren verwaarlozen daarnaast is hier ook een risico op doodliggen van een kalf.

Wilde kalveren

De vraag of kalveren wild worden is vaak gesteld. Kalveren die uit een emmer melk krijgen zijn even nieuwsgierig als zogende kalveren, maar zijn meer contact met de veehouder gewend.

Op verschillende bedrijven gaan de kalveren mee in de melkveekoppel die twee maal per dag gemolken wordt. In dat geval maakt de veehouder met zijn routine onderdeel uit van de omgeving van het kalf maar is niet de hand die voed. Het kalf zal dan ook niet zodanig op die manier op veehouder of andere bezoekers reageren. In het geval van pleegmoeders met een of meerdere kalveren is er sprake van aparte beweiding en huisvesting, en is daarmee vaak ook minder contact met het vee. Het contact en leerervaringen van het dier met zijn omgeving zijn bepalend voor het gedrag. In hoeverre de dieren tam en benaderbaar zijn is dus sterk afhankelijk van de veehouder zelf. De creativiteit en ontwikkeling (oa in gewicht) van de dieren vraagt dan ook meer van de veehouder bij het hanteren van de kalveren.

Een ander aspect van de activiteit van de kalveren is de lastige detectie van ziekte.

Als kalveren met de hand worden gevoerd valt al het gauw op als een kalf niet wil drinken of slechte mest heeft. In een zoogsysteem valt dit minder snel op en ogen kalveren langer actief en vitaal. De kalveren worden door de diverse omgeving sterk gestimuleerd waardoor ziekte pas laat wordt opgemerkt.

Rond spenen

De liefde en sterke band tussen koe en kalf is van levensbelang. In het wild verlaten kalveren de kudde niet en droogt de koe op, zes tot negen maanden na afkalven. In enkele gevallen blijft het kalf bij de moeder drinken totdat de nieuwe lactatie. Het spenen en scheiden op een leeftijd van drie maanden is onnatuurlijk en de reactie hierop logisch. De reactie bij het scheiden van pleegmoeders en pleegkalveren is wisselend. Bij spenen zijn het fysiek verplaatsen van de kalveren en verandering van rantsoen (honger) ook belangrijke stressfactoren. Geleidelijkheid is bij spenen erg belangrijk. Er zijn verschillende mogelijkheden om voor zowel koe als kalf de scheiding wat soepeler te laten verlopen. Een overgangperiode met een pleegmoeder, contact na het spenen via een hek, geleidelijk afbouwen van melkconsumptie en het gebruik van neusklemmen (zie vlugschrift 128) zijn hier een voorbeeld van.

De natuurlijke aspecten van kalveren bij de koe vragen zoals in elk nieuw systeem tijd en aandacht, maar in dit geval misschien ook wel extra inleving vermogen.

Er zijn voldoende punten die aandacht verdienen in verder onderzoek. Uw vragen, ideeën en praktijkervaringen zijn dan ook van harte welkom

Jos Langhout en Jan-Paul Wagenaar
j.langhout@louisbolk.nl

